

Turun kirjamesut on säilyttänyt suosionsa

Lokakuun ensimmäisenä viikonloppuna Turun kirjamesut saavutti kaikkien aikojen kolmanneksi suurimman yleisömäärän, 23 559 kävijää. Samalla lipulla pääsi myös Ruoka- ja viinimessuille. Tämän vuoden messujen teemoiksi oli kirjallisuuden lisäksi valittu teatteri, lukutaito ja ilmastonmuutoksen kulttuurivaikutukset. Kävijämäärä tietenkään ei yksistään kerro onnistumisesta, mutta ohjelmajohtaja **Jenni Haukion** mukaan (TS 7.10.) palaute messukävijöiltä, ohjelmatuottajilta ja näytteilleasettajilta on ollut kautta linjan hyvää.

Johannes-Seura osallistui messuille yhteisellä osastolla Kuolemajärvi-säätiön, Uusikirkko-kerhon, Turun

Karjalakuoron ja **Mikael Agricola**-seuran kanssa. Myytäviä tuotteita jonkin verran lähti osastolla kävijöitten matkaan, ja paljon oli kohtauksia, keskusteluja, erilaisia kyselyjä. Isovanhemmista kerrottiin, kartoista katseltiin heidän kotipaikkojaan ja muisteltiin sekä mietittiin, miksei aikanaan heidän kanssaan asioista keskusteltu. Myös seuran toimintaa ja jäsenmäärän pienenemistä pohdittiin.

Tekijät äänessä

Talvisodan alkamisesta tulee tänä vuonna kuluneeksi 80 vuotta. Messujen auditoriossa oli useita tähän liittyviä mielenkiintoisia keskusteluja ja esityk-

siä. Perjantaina aamupäivällä **Pekka Tuomikoski**, **Heikki Tiilikainen** ja **Risto Pekkanen** keskustelivat aiheesta Ikkunat jäässä, talvisodan väestönsiirrot ja evakkotarinoita. Heti tämän jälkeen Karjalani, Karjalani, maani ja maailmani – otsikolla Karjalan menetyksestä ja muistamisesta sekä evakoiden asuttamisesta ja selviytymisestä olivat keskustelemassa **Pirkko Kanervo**, **Outi Fingerroos**, **Eeva Riutamaa** ja **Antero Leitzinger**.

Seuraavana olivat vuorossa **Riku Kauhanen**, **Olli Kleemola** ja **Aake Kinnunen**, joiden aiheena oli sota-ajan puhdetyöt, keitä nämä rintamapuhdetojen tekijät olivat ja mikä merkitys

käsistöillä oli. Messuilla oli myös esillä näitä uniikkeja käsitöitä.

Sunnuntaina Sota ja Karjala -teemaohjelmisto jatkui Onerva-lavalla, jossa **Martti Backman** kertoi traagisen tarinan rintamälääkäri **Urpo Viinikasta** ja **Pekka Visuri** Suomen asemasta Saksan ja Neuvostoliiton vaikutuspiirissä 1939-40. Professorit **Kimmo Katajala**, **Marjatta Hietala** ja **Marjaana Niemi** esittelivät uuden teoksen Viipuri – historiallinen kaupunkikartasto. Teoksessa on mm. vanhoja karttoja, joita on kerätty Suomen, Ruotsin ja Venäjän arkistoista sekä runsas kuvitus. Kirjan sivuilla pääsee turistikävelyille 1900-luvun alun Viipuriin, vierailemaan ravintoloissa ja näke-

mään talvi- ja jatkosodan kaupungille aiheuttamat tuhot. Myös Neuvostojen Viipuri saa oman kuvauksensa. Kuolemajärvi-säätiön 70-vuotisjuhlakirjan Kuolemajärvi ei kuollutkaan -esityksessä **Mika Akkanen** haastatteli tietokirjailija **Seppo Pirhosta**.

Elävää historiaa

Mikael Agricola -seura on perustettu Turussa vuonna 2006 ja sen tavoitteena on vaalia Mikael Agricolan muistoa, edistää häntä koskevaa tutkimusta sekä tehdä tunnetuksi hänen elämäntyötään ja sen merkitystä. Sunnuntaina aamupäivällä oltiin Kuisti-lavalla Aikamatkalla Mikael Agricolan ajan Turkuun. Agricolaksi pukeutunut **Niilo Rantala** lauloi ja keskusteli **Mika Luimulan** ja **Ossi Tuusvuoren** kanssa siitä, millaista oli elämä hänen aikakautensa Turussa ja miten teknologinen kehitys auttaa meitä nykyihmisiä hahmottamaan paremmin Agricolan ajan elämää, johon on mahdollista tutustua myös Agricolan ajan Turku-sovelluksessa.

Moni saattaa muistaa Johannesjuhlat Liedossa vuonna 2005 ja päiväjuhlassa esiintyneen 9-vuotiaan **Niilon** laulamas- sa Kirje sieltä jostakin, Kekkerit Mäkelän kanatarhassa sekä Varmuuden vuoksi. Agricolana esiintymisen lisäksi **Niilo Rantalalla** oli perjantaina yhteinen tapahtuma **Heidi Pyykkösen** kanssa auditoriossa: AINA – rakkausrunouden historiaa musiikin ja draaman keinoin. Esitettävät runot olivat syksyllä 2018 ilmestyneestä rakkausrunoelmasta Aina, joka on heidän Rakkaus-trilogiansa ensimmäinen osa.

Vielä sunnuntaina iltpäivällä **Niilo Rantala** oli Kallas-lavalla yhdessä ohjelmajohtaja emeritus **Kari J. Kettulan** kanssa keskustelemassa ja esittämässä runoja uudelleensuomentamastaan **William Blaken** legendaarisesta ”Viattomuuden ja kokemuksen lauluja” -teoksesta.

Vuoden 2020 messujen teemana on musiikki ja seuraavana vuonna 2021 kuvataide.

– Soile Suomi –

Vuoden 1939 painetulta kartalta löytyvät isovanhempien kotipaikat.

Myös Mikael Agricola vieraili osastollamme.

Talvisodan alkamisesta 80 vuotta (Laatinut P. K.)

- 5.10.1939 Suomi saa kutsun Moskovaan neuvottelemaan konkreettisista poliittisista kysymyksistä
- 6.10.1939 Johanneksen suojeluskunta saa käskyn varautua kello 18.20
- 7.10.1939 Kello neljältä aamuyöstä Valkoisella talolla on koossa 101 suojeluskuntalaista. YH-korttien (YH = ylimääräiset harjoitukset) jako pitäjän reserviläisille alkaa iltpäivällä
- 13.11.1939 Moskovan neuvottelut päättyvät tuloksettomina
- 26.11.1939 Mainilan laukaukset
- 30.11.1939 Neuvostoliitto käynnistää sotatoimet. Johanneksessa ensimmäinen ilmahälytys kello 9.05 pommikoneiden lentäessä yli pitäjän kohti Viipuria
- 2.–7.12.1939 Kaislahden huoltokeskuksen kautta evakuoitu noin 6 800 henkeä: kuolemajärveläisiä ja johannekselaisia
- 7.12.1939 Karjan ja hevosten siirto alkaa

TÄSSÄ LEHDESSÄ:

Johannes Marjapellonmäki

s. 4

Murteella muistaen

s. 5

Poimintoja kirjastosta

s. 6

Muista talviristeily

s. 7

Päätoimittajan kynästä

Johannekselaisen päätoimittaja **Hannu Rastas**

Talvisodan teemoissa

Marraskuussa ja joulukuun alkupäivinä Suomessa muistetaan lukemattomin tavoin talvisodan syttymistä 80 vuotta sitten. Silloin aikanaan syksyn ja talven koettelemukset yhdistivät nuorta kansakuntaa, jonka ensimmäisiä vuosikymmeniä eri suuntiin vetävät voimat olivat muovanneet. Epäoikeudenmukaiseksi koettu hyökkäys ja siviilikohteiden pommitukset käänsivät täällä katsetta samaan suuntaan. Suomesta oli tehty poliittisen sekä sotilaallisen vallankäytön pelinappula, jonka asemasta toiset olivat salaisesti sopineet. Tämä paljastui tapahtumien kulusta, mutta virallisesti vasta jälkikäteen. Pelin luonteeseen kuului, että vallattavaksi tarkoitettu valtio lavastettiin sodan aloittajaksi. Näin mentiin Puolaan ja näin tultiin Suomeen.

Itärajalla evakuoitiin Suomenlahdelta Petsamoon ja Suomi koki ensimmäisen vaiheen pysyvästä muutoksesta. Mittavat väliaikaiset asutustoimet, menetykset rintamilla ja kotirintamalla, aineelliset tuhot. Kaikki tämä toteutui jo muutamassa viikossa ja jatkui yli talvikauden. Siitä tuli koko kansankunnan yhteinen kokemus. Puntarissa oli aineellinen, henkinen ja sotilaallinen kestokyky. Eikä siten ole ihme, että tuon Suomea muovanneen sodan alkua ja aikaa muistetaan.

Yksi muistamisen muoto ovat seminaaritapahtumat. Esimerkkinä Paimion karjalaiset ovat järjestäneet pidempää seminaarisarjaa jo koko syksyn ajan ja Kurkijokisäätiö pitää Loimaalla yhteistyössä työväenopiston kanssa Evakko-seminaaripäivän. Piikkiö-Seura sivuaa aihetta teemailloissaan, joissa aiheena on laajemmin Karjalaiset Piikkiössä. Karjalan Liitto järjestää Lappeenrannassa Talvisodan syttymisen muistotilaisuuden, jota edeltää Karjalaisen kansan messu tai ortodoksinen liturgia. Turun Karjalakuoron muistokonsertti järjestetään Antinpäivänä ja Johannes-Seuran kokoama ryhmä on samaan aikaan kotiseutumatkalla muistojen siltaa rakentamassa. Muotoja on siis monia ja nämä esimerkit vain pieni otos siitä, mitä näinä viikkoina järjestetään. Useilla paikkakunnilla tullaan todennäköisesti nostamaan nämä teemat esiin itsenäisyyspäivän juhlistä tai vastaavissa tapahtumissa. Kaarinan kaupunki on jo julkistanut juhlapuhujaksi Pirkko Kanervon ja vähin erin tietoja kantautuu muualtakin. Muistakaa ja muistakaa katsoa omien kotipaikkakuntienne tapahtumatarjontaa, valitkaa sieltä taikka naapurista sopivaa ja osallistukaa.

Lehtemme on tässä muistamisessa mukana omalla tavallaan. Tuomme talvikauden ajan tiiviinä tietoisuina esiin talvisodan tapahtumia johannekselaisesta näkökulmasta sekä yleisemmin. Olemme tähän numeroon koonneet otoksen seuran kirjaston annista liittyen eri suunnilta talvisodan aikaan. Myös muussa aineistossa on mukana sen ajan tapahtumakuvausta.

Antero Syrjäsuon karjalainen muisto

Sukunsa vanhin, silloin vielä Stykki –nimellä Rokkalassa syntynyt Antero Syrjäsuu sai lokakuussa viimeisen leposijansa Turussa muistolehdoissa. Siunaus- ja muistotilaisuuden kutsussa kävi vahvasti esiin hänen karjalaisuutensa, sillä kukkien sijaan pyydettiin antamaan tuki Johannes-Seuran perinnetyölle. Muistotilaisuuden henki oli samoin täynnä karjalaista teemaa ja pöydän antimissa samoin. Antero Syrjäsuu oli sukunsa tavoin käsistään kätevä. Tämä ilmeni muun muassa ikämiesvuosien taideharrastuksena.

Ohessa on hänen tekemänsä intarssityö, jonka kohteena on synnyinkoti Anttola. Tämä on yksi näyte hänen monin eri tekniikoin valmistamistaan taide-esineistä. Lehdessämme kerrottiin aikanaan kuvin hänen näyttelytöistään Brinkhallin kartanossa. Jäämme muistamaan.

Aineiston toimittaminen

Aineiston toimittamiseen on käytettävissä useita eri vaihtoehtoja. Mieluiten otamme vastaan valmiiksi sähköiseen muotoon tehtyä aineistoa eli sähköpostilla toimitettua, mutta kaikki perinteiset menettelytavat ovat edelleen myös käytössä. Sähköpostilla aineiston voi lähettää osoitteeseen hannu.rastas@dlc.fi tai johannesseura@elisaneet.fi. Muussa muodossa olevat aineistot Johannes-Seuran toimistoon Kaarinan Piikkiössä, osoite: **Johannekselainen**, Toimitus, Myllytie 1, 21500 PIIKKIÖ.

Pyydämme toimittamaan aineiston seuraavasti:

Joulukuun numeroon aineisto viimeistään 27.11. (painopv 12.12.).
Lehti lähtee jakeluun suoraan kirjapainosta. Jos aineiston toimittamisesta on kysyttävää tai ilmenee häiriöitä jakeluaikataulussa, ottakaa yhteyttä lehtitoimikunnan jäseniin.

– Lehtitoimikunta –

Kuolleita

Eila Kyllikki Huunonen o.s. **Kaiti** kuoli 6.9.2019 Turussa. Hän oli syntynyt 16.1.1927 Johanneksessa. Rakkaudella muistavat Pirjo ja Tuija perheineen sekä Pia perheineen. Siunattu lähiomaisten läsnä ollessa.

Kalevi Hasko kuoli 8.10.2019 Liedossa. Hän oli syntynyt 27.2.1938 Johanneksessa. Rakkaudella muistavat Maija, Jari ja Armi, Sari, Jani, Toivo ja Seija sekä muut sukulaiset ja ystävät. Siunattu Liedon kirkossa 8.11.2019.

Rakkaamme

Sirkka Maria Kallio

o.s. Kontto

× 25.3.1928 Johannes

† 20.9.2019 Lieto

Kertokaa Karjalaan liitävät linnut kumpuni kukilta kuiskaus tää.

Vaikka polkuni kotoa kauas kulki, Karjalan sineen sieluni jää.

Kaivaten

Paavo Raimo ja Paula Reijo ja Tuula

Mari ja Jukka Pekka ja Martta Jaana, Karl, Roni, Noa ja Minea Jukka ja Kiia

Ilona-sisko perheineen Velivainajien perheet

Siunaus toimitettu. Lämmin kiitos osanotosta ja myötälämisestä surussamme. Kiitos kaikille Sirkkaa hoitaneille.

Rakkaamme, sukumme vanhin

Antero Syrjäsuu

e. Stykki

× 18.2.1931 Johannes, Rokkala

† 23.9.2019 Turku

Jo Karjalan kunnailla lehtii puu.

Jo Karjalan koivikot tuuhettuu.

Käki kukkuu siellä ja kevät on –Vie sinne mun kaihoni pohjaton.

Valter Juva

Rakastamme ikävöiden

Marja-Liisa Tuula ja Timo Sami perheineen Jenni perheineen Raija ja Juhani Päivi ja Mika perheineen Sukulaiset ja ystävät

Kiitämme kaikkia monin eri tavoin muistaneita. Anteron tuhka siroteltu Turussa muistolehtoon. Muistotilaisuus oli Suvituulitalossa runsaan saattoväen kanssa karjalaisuusteemalla.

Pyhäinpäivän tienoilla

Mitä me odotamme tulevaisuudelta? Tulevista päivistä ja vuosista? Joistakin asioista periaatteessa tiedämme, mitä tulee tapahtumaan, mutta paljon enemmän meillä on epätietoisuutta tulevaisuuden suhteen. Ikääntyminen sen opettaa: ei voi tietää... Meillä on suunnitelmamme ja toiveemme, mutta saa nähdä, miten käy. Jos katselee maailmaa maallisin silmin, tulevaisuus saattaa näyttää epävarmalta ja pelottavalta. Uskova näkee tulevaisuuden toivottavasti Jumalan antamasta toivosta käsin. Meillä on sellainen lohtu, että Jumala ohjaa kaiken eikä mitään tapahdu Hänen tietämättään. Tässä ajassa kenelläkään ei tule ole olemaan varmaa tietoa siitä, mitä meille tapahtuu. Jumala on kuitenkin ilmoittanut, että taivas on meidän kotimme. Saamme kääntää katseemme eteenpäin, koska paras on vasta tulossa. Jesajan kirjassa kuvataan: ”Sillä katso, minä luon uudet taivaat ja uuden maan. Entisiä ei enää muisteta, eivätkä ne enää ajatukseen astu.” Jumala on kärsivällinen: vanha saa mennä, uutta tulee tilalle, vanhoja erheitä ei enää muistella. Näin pyhäinpäivän tienoilla saamme lämmöllä muistaa edesmenneitä, millaisia he sitten ovat olleetkin. Omat taistelunsa hekin kävivät. Meidän matkamme on vielä kesken. Mutta muista: paras on vasta tulossa!

Aurinkoista syksyä!

– **Veikko Sailola** –
Vahdon kappalainen

Sirkka Kalliota muistaen

Sirkka pitkän elämän elää sai, rinnallaan Paavo, jolle vertaa ei ole lain. Kaksi poikaa saitte rinnalle kulkemaan, Raimon ja Reijon, nämä velikullat vaan. Lastenlapsia syntyi aikanaan, sekä lastenlastenlapsia myöskin vaan. Sirkalla juuret ovat Karjalan maassa, Kaijalan kylässä, metsäisessä haassa. Sieltä lähtö tuli, kun sota koitti, mutta lopulta Suomi itsenäisyyden voitti. Paavo sitten löytyi Liedosta Sirkkan elämään, pitkän yhteisen taipaleen jakamaan tään. Paavo aina Sirkasta huolta kantoi, varmasti hyvän hoidonkin antoi. Loppuajan olivat erillään, Sirkan tilan takia tään. Mutta katsomassa kävi varmasti joka ilta, ettei katkennut olisi yhteinen silta. Tänään saattelimme hänen viimeistä matkaa, Paavolle voimia yksin sitä jatkaa.

12.10.2019 – **Maija**

Merkkipäiviä

100 vuotta

17.11.2019 Raisiossa **Meeri Peltonen** o.s. **Hänninen** Kaijalasta. Lapset perheineen onnittelevat.

90 vuotta

11.10.2019 **Maire Uotila** o.s. **Hankala** Revonsaaresta.

70 vuotta

30.9.2019 Littoisissa **Arto Kesäläinen**. Arton isä Veijo Kesäläinen Hannukkalasta. Lämmin kiitos kaikille minua merkkipäiväni johdosta muistaneille.

– **Arto** –

Tapahtumakalenteri

MARRASKUU

- 16.11.** Simo Hörkön Sukuyhdistyksen ja Hörkön sukuseuran pikkujoulu klo 13 Johannes-Seuran toimistolla.
- 28.11.** Paimion Karjalaseuran järjestämä luento, ks. sivu 8.
- 29.11.–1.12.** Johannes-Seuran matka Viipuriin ja Johannekseen.

JOULUKUU

- 2.12.** Porin seudun johannekselaisten kokoontuminen klo 18-20 Viikkarin Valkaman Luusua-kokoustilassa, osoite Juhana Herttuankatu 17, Pori.
- 8.12.** Johannes-Seuran pikkujoulu klo 16 alkaen Pontelassa (Kaarinan Piikkiö).
- 14.12.** Saarelaisten pikkujoulu klo 13 alkaen Johannes-Seuran toimistolla.
- 16.12.** Joulukahvit klo 12-17 Johannes-Seuran toimistolla.

– 2020 –

26.-27.1. Johannes-Seuran talviristeily Turku-Tukholma-Turku.

Johannes-Seuran toimiston aukioloajat

Marraskuu

KE 13.11.	klo 12-17
LA 16.11.	klo 11-15
KE 20.11.	klo 12-17
KE 27.11.	klo 12-17

Joulukuu

KE 4.12.	klo 12-17
LA 7.12.	klo 11-15
KE 11.12.	klo 12-17
MA 16.12.	joulukahvit klo 12-17
KE 18.12.	klo 12-17
LA 21.12.	klo 11-15

Kurjet ja veljemme Osmo

Veljemme, **Osmo Harju**, **Mirjam Tikan** vanhin poika, menehtyi yllättäen Ruotsin matkallaan maaliskuussa viime keväänä. Osmo oli syntynyt 1942 ja perheen lapsista ainoa, joka kävi Johanneksen vanhassa Uitossa ennen Karjalan luovutusta. Hän vietti siellä joitakin kuukausia sota-ajan kesinä ja vieraili myöhemmin Karjalassa ja Kannaksella elämänsä aikana monen monituista kertaa. Myös äidin kotipaikalla, Uitossa, hän kävi useita kertoja.

Me lapset perimme äidiltämme Mirjamilta sekä Mummoltamme **Amandalta** karjalaisuuden ja sen mystiikan. Myöhemmin kotiseutumatkoilla saimme kosketuksen Karjalan kulttuuriin ja luontoon. Karjalaisuuteen liittyy monenlaisia enteitä ja uskomuksia. Kertomuksia linnuista sekä niiden tuomista viesteistä ja sanomista. Lapsuudessa ja Kannaksen reissuilla niitä kuuli ja ne ovat jääneet muistiin. Nämä mystiset kertomukset ja uskomukset palaavat helposti mieleen

jonkun järjellä selittämättömän tapahtuman yhteydessä, eikä niitä tahdo saada mielestään pois järjeilemällä tai sattumaksi todeten.

Kurjet ovat näkyneet Uiton luonnossa, kun sekä äitimme Mirjam että hänen äitinsä Amanda kertoivat monta niihin liittyvää tarinaa. Ne ehkä pesivät Rokkalajoen rannoilla sekä suoalueilla joen toisella puolen. Niinpä Osmon käydessä äiti Mirjamin kanssa Uitossa ensimmäisen kerran sotavuosien jäl-

keen pari kolmekymmentä vuotta sitten, heistä molemmista, Osmostakin, tuntui kovin luonnolliselta nähdä kurkien nousevan rantaniityiltä lentoon karuilla soinnuillaan tervetuloa toivottaen.

Sinä aamuna, kun sisaremme **Riitta** oli soittanut kertoakseen Osmon kuolemasta,menin kävelyllä läheiseen puistoon pienen matkan päähän. Puiston takaosassa on penkki, jolla usein istun ja katselen vuodenaikojen mukanaan tuomia muutoksia luonnossa. Keväisin ja syksyisin seuraan lintujen muuttoa. Pala oli kurkussa, kun suruviesti hallitsi ajatuksia ja täytti mielen. Kevät oli jo pitkällä. Kurkiauroja oli siellä täällä menossa pohjoisiin suuntiin. Läheltä takaa kuului äkkiä kurjen trumpetin ääni ja kaksi kurkea kaarsi takaani etelän suunnalta matalalla lentäen ylitseäni. Muutamaa viikkoa myöhemmin sen päivän aamuna, kun iltapäivällä lähdin hautajaismatkalle Suomeen, istuskelin taas samassa puistossa samalla tutulla penkillä. Läheltä kuului jälleen kurjen ääni. Kääntyessäni katsomaan yksi kurki lähestyi matalalla lentäen täsmälleen samalta suunnalta kuin ne kaksi viikkoa aiemmin ylittäen minut muutaman metrin korkeudella vaskisointujaan toivotellen.

Olen istunut samalla penkillä kahtena keväänä ja nyt jo kolmena syksynä varsin usein. Kurkiauroja on ollut keväisin ja syksyisin korkeuksissa liikkeellä ja hanhiakin näkee, mutta aina sentään muutamien kymmenien metrien, taikka kurjet satojen metrien päässä. En ole koskaan aikaisemmin nähnyt kurkien

lentävän näin läheltä. Muuttomatkoilla pelloille laskeutumassa tai sieltä nousemassa ja pesimäalueilla kyllä, mutta aina etäämpää. Puisto asuntoalueen keskellä on kurkien pesintään liian rauhaton, eikä siellä tai sen läheisyydessä pesi kurkia. Luonnollinen selitys kurkien keväiselle tervehdykselle on, että muuttomatkoillaan ollut parvi on laskeutunut jollekin lähipellolle ruokailemaan. Syystä tai toisesta häiriintyneinä ovat nousseet ilmaan ja joutuneet erilleen. Saattoivat myös haajantua puiston soistustien lampien rannoille pensaikkojen suojaan sammakoita pyydystämään. Siivilleen noustuaan sattuivat toivottaen lähettämään toisilleen viestejä juuri penkin kohdalla.

Järkeilyistä huolimatta jää lapsuudesta tuttujen tarinoiden ja uskomusten tuomien tunteiden tueksi vastausta vaille kysymys, miksi kurjet sattuivat lentämään muutaman viikon välein saman penkin yli juuri sillä hetkellä, kun satuin sillä istumaan Osmoa miettien. Läheltä kaartuen ja ikään kuin tervehdien. Vastausta ei löydy siihenkään, miten kurjet sattuivat Uiton rantaan juuri silloin, kun sinne tultiin vuosikymmenien jälkeen vierailulle. Osmon ja äidin lähestyessä joenrantaa, äiti oli kertomassa kurkien tanssista rantaniityillä ja totesi: ”A sieläh ne nyt kii ovat!”, kun näki kurjet heinikoissa.

Yhteensattumista on kysymys, mutta tällaiset kohtaamiset jäävät mieleen, eivätkä katoa. Niistä jää kaunis muisto luonnon tervehdyksinä ja jäähyväisinä.

– Hannu Harju –

Maire Uotilalle Johannes-Seuran ansiomitali

Revonsaaren Mairen syntymäpäiviä vietettiin 11.10.2019 historiallisessa ja viihtyisässä Raision Krookilan kotiseutukeskuksen JuhlaMummolassa. Kotiseutukeskuksen rakennukset ovat 1800-luvulta. Syntymäpäiväsankaria olivat juhlimassa lähiomaiset ja ystävät. Kukkia ja kortteja oli tullut runsaasti; kaukaisin kortti oli Australiasta asti.

Pekka piti lyhyen maljapuheen äidilleen ja päästi sitten itse päivänsankarin ääneen. Maire puhui ja kehotti meitä olemaan iloisia, pitämään hauskaa ja nauttimaan juhlasta. Lopuksi hän lauloi vielä pienen laulunpätkän. Mairen toivomuksesta virsiä ei saanut veisata, ainoastaan ”Oi, muistatko vielä sen virren” laulettiin yhdessä.

Onnittelin ja kiitin Mairea kaikesta siitä, mitä hän on tehnyt karjalaisuuden ja johannekselaisuuden hyväksi.

Johannes-Seuran myöntämä ansiomitali kiinnitettiin hänen rintapieleensä. Onnittelukorttini sisälle olin laittanut valokuvan rakkaan Revonsaaren Salminiemen rannasta. Se oli usein Mairen lapsuuden leikkipaikkana.

Pitopöydän ruoka oli erityisen maistavaa. Vilkas puheensorina täytti juhlahuoneiston, kun selviteltiin, mistä kukin oli kotoisin. Onnea ja kaikkea hyvää elämäsi, Maire!

– Liisa Katajainen –

Turun Karjalakuoro kunnioittaa evakkoonlähtöä muistokonsertilla

Tänä syksynä tulee kuluneeksi 80 vuotta siitä, kun Neuvostoliitto aloitti sodan, jonka seurauksena koko karjalainen heimo joutui jättämään kotinsa ja lähtemään turvaan evakkoon. Turun Karjalakuoro kunnioittaa evakkoonlähtöä järjestämällä yhdessä Katariinanseurakunnan kanssa muistokonsertin talvisodan syttymispäivänä 30.11. kello 16.00 Varissuon kirkossa. Esityksen nimi on ”Emme saa unohtaa”, jolla halutaan kuvata, kuinka traagisesta asiasta oli kysymys. Evakkoonlähtö kosketti itse evakoita mutta myös koko kansaa ympäri Suomen.

Esityksessä käydään evakkoonlähtö ja talvi- ja jatkosodan vaiheet läpi mu-

siikin, runojen ja tekstien kera. Esitys sopii koko perheelle isovanhemmista lastenlapsiin asti, ja kertojan avulla pääsee selville lyhyesti myös kokonaisuudesta, evakkoonlähdistä ja sodan tapahtumista. Esityksessä kuullaan hartaita lauluja, sota-ajan lauluja ja karjalaisia lauluja. Koska konsertin ajankohta on adventin aika, kuullaan myös muutama harras joululaulu. Kuoronjohtaja **Heikki T. Korhonen** on sovittanut kuorolle mm. koskettavan ”Evakon laulun”. Kuoron säestäjänä toimii **Tuula Sailola** ja kertojana on **Veikko Sailola**. Muistokonsertti on herättänyt runsaasti kiinnostusta etukäteen ja suosittelemme etukäteisvarausta (ks. ilmoitus).

EMME SAA UNOHTAA

80 VUOTTA EVAKKON LÄHDÖSTÄ MUISTOKONSERTTI

TURUN KARJALAKUORO

JOHTAJANAAN HEIKKI TAPANI KORHONEN
SÄESTÄÄ TUULA SAILOLA

VARISSUON KIRKOSSA

Kousankatu 6, 20610 Turku

30.11.2019 klo 16.00

Ohjelmamaksu 10 € /ennakkovaraukset puh. 040 8345 849

Katariinan-
seurakunta

Marjapellonmäki talvisodan puolustustaistelussa

Puolustuksen valmistelua

Lokakuun puolivälissä 1939 varauduttiin Karjalankannaksen puolustamiseen ja uusittiin joukko-osastorakenteita. Perustettiin 4. divisioona, jonka vastuualue oli Viipurinlahden – Suomenlahden suunnalla noin 25 kilometriä leveällä lohkolla. Sen yksi osa oli jalkaväkirykmentti JR 10, joka oli ruotsinkielinen yksikkö. Pääosa sen varusmiehistä oli uusimaalaisia, lähinnä Helsingistä, Sipoosta ja Porvoon seudulta. Tähän yksikköön oli sijoitettu myös täysin suomenkielinen tykkimies **Kalle Pentlin**. Kallen suku oli Kuhmalahdelta. Hän oli suorittanut asepalveluksensa 1938–39 Kenttätykkistörykmentti 2:ssa (KTR 2), joka oli sijoitettu Viipuriin. Poikamies Kalle työskenteli Lahdessa vanerityöntekijänä.

Divisioona keskitettiin tulevalle toiminta-alueelleen Maksalahden ja Johanneksen kautta kaikkiaan 36 junalla pääosin 16.–19. lokakuuta, viimeiset osat muutamaa päivää myöhemmin. Talvisodan alkaessa JR 10 toimi divisioonan reservinä ja oli ryhmittyneenä Koiviston Närjänjärven sekä Johanneksen Koskijärven alueelle. Reservinä sen tehtävä oli valmistautua vastahyökkäykseen pääpuolustuslinjalle Summan kylän alueelle, joka nähtiin vihollishyökkäyksen painopistesuunnaksi.

Divisioonan taistelutoimet alkoivat vasta 7. joulukuuta neuvostojoukkojen hyökättyä Halolanjärven ja Kaukjärven väliselle kannakselle. Pääpuolustusasemassa eli Mannerheim-linjaksi kutsutulla puolustuslinjalla taistelut alkoivat 11. joulukuuta. Sen eteen neuvostojoukot pysähtyivät noin viikoksi hiljaisempaan vaiheeseen.

Puolustuslohkoa järjesteltiin uudelleen, kun huomattiin tulevan paineen kohdistuvan pohjoisempiin osiin Työppölänjoen ja Marjapellonmäen suuntaan. JR 10:stä yksi pataljoona siirrettiin reservistä ottamaan rintamavastuu noista alueista. Tämä muutos toteutettiin 16. joulukuuta.

Johannekselainen on saanut jo hyvän aikaa sitten postia Vaasan tuntumasta Erkki K Laitiselta. Hänen enonsa Kalle Pentlin kaatui Marjapellonmäessä helmikuussa 1940 ja Laitinen on siitäkin syystä rakentanut kokonaiskuvaavaa tästä yhdestä talvisodan tärkeästä puolustuksen lohkosta. Selvitys on tarkkaa ja monipuolisiin lähteisiin perustuvaa tietoa sekä sitä täydentävää arviointia. Aineistoa hän on saanut myös lehtemme sivuilta, sillä muun muassa Jouko Koli, Armas Sailola, Tuula Lind ja Kyösti Raininko ovat Marjapellonmäestä kirjoittaneet. Karhulan Skyttien sukukirja on samoin ehtinyt hänen käsiinsä ja käyttöönsä. Toistoakin aineistossa tämän johdosta on lehtemme pitkäaikaisten lukijoiden kannalta. Osa lähdemateriaalista on ollut ruotsinkielistä johtuen rintamavastuussa olleista joukko-osastoista.

Selvitystyön tulos on noin 20 tekstisivua ja kymmenkunta täydentävää kuva-, kartta- tai tietosivua. Marjapellonmäen taisteluja sekä tapahtumia voidaan lähestyä hyvin erilaisista näkökulmista. Erkki K Laitinen on yhdistänyt yleistietoa ja henkilötasoista tapahtumatietoa. Olemme odottaneet aineiston julkaisemiseksi tätä talvisodan erityistä muistamisen syksyä. Lehden palstoille ei saada koko materiaalia, vaan tiivistelmiä ja poimintoja kokonaisuudesta: osa nyt ja toinen osa ensi talvena. Aineisto on täysimittaisesti luettavissa seuran toimistossa aukioloaikoina. Laitiselta on julkaistu tänä vuonna myös laajemmin viime sotien vuosia koskeva teos, jossa Marjapellonmäen tapahtumat ovat yhtenä osuutena.

– Hannu Rastas –

Marjapellonmäki puolustuslinjana

Marjapellonmäki oli noin puolitoista kilometriä pitkä metsäinen harju Johanneksen Karhulan kylän itä laidalla, harjun suunta luoteesta kaakkoon. Sen korkein kohta oli merkittävästi 38 metriä merenpinnasta. Mannerheimlinja kulki Kaukjärveltä Summan kautta Summajoen ja Työppölänjoen vartta Marjapellonmäelle ja siitä Hatjalahdenjärveen. Puolustusasemien rakentaminen oli edelleen kesken, kun sota alkoi. Keväällä 1939 sitä oli aloitettu ja kesällä talkoovoimin kiirehdytty. Vapaaehtoisvoimin räjäytettiin isoja luonnonkiviä, jotka pystytettiin lomittain neljään riviin terävä särmä ylöspäin. Lähteissä kuvataan etumaisien pienimpien kivien painon olleen noin 1500 kg ja siitä asteittain kasvaen suurimmat ja lähimmät olivat 4000 kg. Ne oli upotettava maahan ja nousivat

runsaan metrin korkeudelle maanpinnasta. Linjaa täydensi piikkilankaeste. Tällä myöhemmin Karhulan lohkoksi nimetyllä alueella linjantekoa oli ollut 5 kilometrin mittainen osuus, tehty pääosin kesällä, ja syksyllä oli jatkettu kertausharjoitusten reservien toimesta. Muitakin rakennelmia tarvittiin: tuliasemia, pesäkkeitä, yhteyshautoja ja majoituskorsuja. Puolustusasemia rakennettiin Marjapellonmäen itärinteelle ja osin mäen alle peltojen ja jokiaukean reunaan. Majoituskorsut sijoitettiin mäellä länsirinteelle ja muuallakin taemas puolustusasemista, osin hankalan etäälle.

Alue oli puolustuksellisesti tärkeä tuki Summan lohkolle. Karhulan lohkolle sijoittui neljä tukikohtaa, joilla oli joukko-osaston mukaan ruotsinkieliset nimet. Eteläisimpänä oli **Lommen** (Kuikka) Kinnassaaren tuntumassa, sen pohjoispuolella **Laxen** (Lohi). Marjapellonmäellä oli **Lingonet** (Puolukka), jonka sijainti 32 metrin

korkeudessa oli merkittävää. Mäen pohjoispuolella oli vielä **Leo**. Tukikohdilla oli eteentyönnettyjä asemia, joista Työppölänjoen rannassa oleva **Fägel-sängen** (Linnunlaulu) oli erityisen vaarallinen. Keskellä Marjapellonmäkeä oli tärkeä taisteluhautakeskittymä **Hamsterbo** (Hamsterinpesä) ja mäen pohjoisreunalla **Björn** (Karhu). Suojatuja yhdyshautoja ei ehditty rakentaa taisteluhautojen välille tai niistä mäen yli majoituskorsuihin, joten kulku oli suojatonta ja vaarallista. Korsujen sijainti mäen takarinteessä toi kuitenkin lisäturvaa, sillä tykistö- ja kranaattikeskitykset menivät yleensä yli sen alueen.

Marjapellonmäen etumaastoa ei oltu riittävästi raivattu. Kasvava metsä esti tähytystä ja ammuntaa. Asemien edessä oli kuolleita kulmia, joiden takia vihollisella oli pääsy 40 metrin päähän taisteluhautoista. Työppölänjoen ranta- maasto oli vaikeakulkuinen ja vetinen. Etenemisen vaikeuttamiseksi oli lisäksi rakennettu pato, joka nosti vedet ranta-

pelloille. Talvisodan sää ei kuitenkaan suosinut puolustusta. Talvesta tuli poikkeuksellisen kylmä ja laajat tulvan peittämät alueet jäätyivät tasaiseksi kentäksi, joka kesti panssarivaunutkin. Ilman pakkasia niiden olisi ollut turha yrittää Marjapellonmäkeen. Esimerkiksi 17.12. elohopeamittari jäätynä ja tykistö mittasi ruutikokeella pakkasennätyksen -51 C. Talvella myös pyrytti lunta niin paljon, että piikkilankaesteiden yli pääsi harppaamalla.

Neuvostojoukot aloittivat laajemman hyökkäyksen länsi-Kannaksella 19. joulukuuta. Suuri paine osui juuri Karhulan lohkon alueelle. Linnunlaulun vihollinen valtasi jo aamulla ja sitä yritettiin kahdesti turhaan vallata takaisin. Asemasta luovuttiin tämän jälkeen eli takaisinvaltausta ei enää yritetty.

Summa oli myös vahvasti hyökkäyskohteena, mutta torjunta toimi. Sen sijaan sieltä joulun edellä tehty suuri suomalaisten vastahyökkäys ei huonon valmistelun ja huonon yhteistoiminnan takia toiminut ja tappiot kasvoivat merkittäviksi. JR 10 osat palasivat Karhulan lohkon puolustamistoimiin päätukikohdina Marjapellonmäki. Neuvostojoukot käyttivät epäonnistunutta vastahyökkäystä hyväkseen ja lähtivät heti joulupäivänä uuteen hyökkäykseen rykmentin joukkoja vastaan. Karhulan lohkolla se merkitsi kahden pataljoonan ja yli 30 hyökkäysvaunun rynnäkköä. Se torjuttiin, mutta komentaja joutui jo pyytämään vaihtoa saadakseen uupuneet joukot toipumaan. Tähän ei voitu heti suostua, mutta kaksi päivää myöhemmin Karhulan lohkon puolustajat pääsivät enintään viikoksi reserviin.

Tammikuun 1940 taistelut

Tammikuun alkupuolella Karhulan lohkon taisteluissa oli suhteellisen hiljainen vaihe, jonka aikana puolustajat jatkoivat linnoittamista pyrkien luomaan pääasemalle lisää syvyyttä. Vihollisen tykistön päivittäinen tulitus myös pakotti suomalaiset korjaamaan kuluneita asemiaan. Se oli tykistön ja lentokoneiden vuoksi tehtävä yleensä yöaikaan. Taisteluja leimasi molempien osapuolien aktiivinen tiedustelupartioiminta.

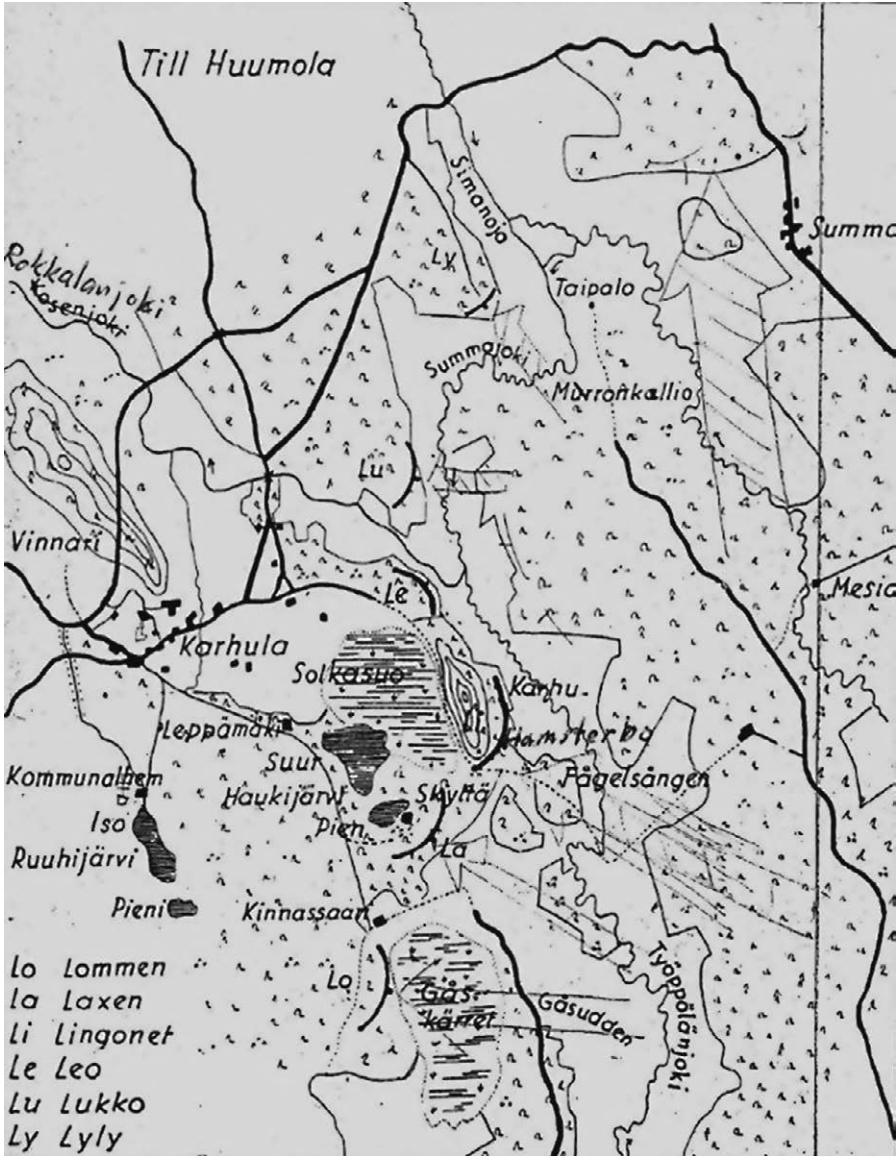
Tykistön lisäksi vahvat ilmavoimat jatkoivat asemien pommittamista. Etulinjassa vaihdettiin säännöllisesti joukkoja niin, että 6–10 vuorokauden jälkeen yksiköt toimivat 4–7 vuorokauden ajan divisioonan tai rykmentin reservinä.

Kaikki huolto, postin ja ruoankuljetukset oli tehtävä hämärän ja pimeän turvin. JR 10:n upseeri **Jarl Gallen** on kirjoittanut tuosta vaiheesta: Eräs maa-laistalo Kaijalassa oli sisustettu saunaksi. Suuressa tuvassa oli valtavat lauteet. Joukkue joukkueen jälkeen lähetettiin sinne peseytymään ja vaihtamaan alusvaatteet. -- Kenttäpostikonttorista ajettiin paketteja reki reen jälkeen. Ne avattiin, terveiset luettiin, sisältö jaettiin. Komppanioista tehtiin myös useita matkoja aina Johannekseen asti. Siellä oli kauppoja, joissa myytiin maitoa, vehnäpullaa, karamelleja.

Tammikuun lopulla suomalaisille alkoi tihkua tietoja siitä, että alueelle oli siirtynyt uusia divisioonaa vahvistamaan Neuvostoliiton joukkoja. Kuun loppua kohden vihollisjoukkojen aktiivisuus kasvoi. Sen tykistön häiriöammunnat kohdistuivat erityisesti Karhulaan ja Marjapellonmäkeen.

– Erkki K Laitinen –

(Jatkuu)

Kartta Karhulan lohkon puolustusasemista. Marjapellonmäki keskellä Solkasuon itäpuolella. Tähän karttaan ei ole merkitty suomalaisten joukkojen asemia Summan alueella. (Lähde: Johannekselainen 3/2015 Kyösti Rainingon artikkeli Marjapellonmäestä.) Kuvassa oikealla komentokorsu Marjapellonmäessä (SA-kuva).

Johanneksen muistoja

– K.A. Aukee toimi pappina Johanneksessa 1924-32 –

Wagerin saha eli Vaahtolan Höyrysaha, joka tuotti 1920-luvulla sähköä kirkonkylän alueelle. Imatrankosken sähkö otettiin Johanneksessakin käyttöön 1930-luvun alussa. Kylien sähköistys eteni nopeasti. Kuva: Johannes-Seuran arkisto.

Hevosmiesten matkassa

Karhulan kylän perillä lähellä Kuolemajärven rajaa oli iso Ruuhijärven talo kauniin metsäjärven rannalla. Talon oli aikoinaan omistanut Johanneksen kirkkoherra Igoni. Hän oli itse viljellyt pappilansa maita sekä samalla voimaperäisesti myös Ruuhijärven peltoja, vieläpä raivasi uutta peltoakin suosta ja korvesta. Kaksipeninkulmaista matkaa kirkonkylältä oli kuljettu hevosella monta kertaa viikossa. Hänen leskensä oli pappilasta pois jouduttuaan vielä pitkään jatkanut talonpitoa.

Meidän Johannekseen tullessamme tilan omisti Arvo Öhman perheineen. Hänen puolisonsa oli Kaislahden rouvan sukulaisia ja Öhmanit lukeutuivat herrasväkeen. Ehkä siksi he kutsuivat meidät useasti taloonsa vierailemaan. Matkan takia jouduimme siellä usein yöpymäänkin. Olin taas kerran ollut talossa yötä ja aamulla Öhman lähti vastikään ostamallaan komealla oriilla saattamaan minua Karhulan kylän

keskustaan, jossa oli jatkokyyti sovituna. Valjastuksessa kiinnitin huomiota aisoihin, jotka näyttivät vanhoilta ja huonoilta. Mainitsin asiasta, mutta niillä aisoilla matkaan lähdettiin. Ohjaket olivat pyykkinarun tapaiset, mutta ei kuulemma parempiakaan ollut. Saavuimme kylän keskelle ja vastaan tuli postinkantaja valkoisella hevosella. Huomasimme, että nuori orimme hidasti kulkuaan ja pelkäsi vastaan-tulevaa. Öhman löi sitä ohjasperillä ja ärjäisi, jolloin ori hyppäsi lunta täynnä olevaan ojaan, jatkoi siellä hetken ja nousi maantielle. Siinä rytkäksässä aisat katkesivat, reki kaatui ja kellahdimme ojaan. Öhman roikkui hetken ohjaksissa, mutta nekin katkesivat. Ori nelisti hurjaa vauhtia läpi kylän ja näimme sen kääntyvän takaisin Ruuhijärven metsätielle. Öhman katseli menoa ja kirosi niin, että kylä kajahti. – Älä osta tuollaisia hevosia, joita et pysty hallitsemaan, sanoin ja erosimme toisistamme.

Öhman ei ollut tyypiltään maanviljelijä ja talonpito tuotti tappiota. Onneksi hän sai tilan myytyä Johanneksen kunnalle, joka rakensi sinne kunnalliskodin. Sen vihkiäisissä oli minullakin kunnia olla mukana.

Ensimmäisenä adventtina toimitin kirkonmenot ja kävin Kirkkoniemessä toimittamassa kasteen. Illansuussa lähdin Karhulan kylään pariskuntaa vihkimään. Häätaloli iso ja vieraita paljon. Vihkimisen ja hääaterian jälkeen aloin hankkiutua kotimatalle. Pyydettiin yöpymään, kun sataa tihuutteli ja ulkona oli sypsimettä myös lumettoman maan takia. Halusin kuitenkin lähteä ja kyytimies järjestettiin. Hevonen oli juuri Viipurin markkinoilta tuotu, kuulemma kova ravuri. Kyytimiestä evästettiin olemaan varovainen, mutta aika vauhtia hevonen ravasi pimeästä huolimatta. Kun olimme noin 6-7 kilometriä tulleet, ympärillä oli tiheää kuusikkoa. Silloin tuntui ankara tärähdys ja lensimme

kärryiltä maantienojan katajapensaisiin. Hevosemme oli myös ojassa selällään ja kärryt ylösalaisin. Hevonen kuopi ja potki ja hetken riuhdottuaan pääsi pystyyn, kärkytkin perässä oikeinpäin särkymättä. Molemmat kalossini olin hukannut katajapensaissa kontatessani. Kyytimies raapi tulitikkuja ja toisen kalossin löysimme. Toista ei löytynyt päivänvalosakaan, kun joskus myöhemmin sitä ohi mennessäni etsin. Kolari oli tapahtunut ja toisena osapuolena oli joukko Kaijalan kylän nuoria miehiä, jotka olivat tulossa kuokkavieraiksi Karhulan häihin. Heillä oli tukevat nelipyöräiset kärryt raskaassa lastissa ja meillä kevyet kaksipyöräiset. Säkkipimeässä hevoset näkivät toisensa väistää, mutta pyörän navat iskivät yhteen. Kuokkijat jatkoivat matkaansa pysähtymättä. Perillä olivat kuitenkin vihjailleet, että matkalla taisi joutain tapahtua.

Monenlaista kyytiä

Vuosi 1925 alkoi moninaisilla virantomituksilla. Uudenvuodenpäivänä lähdin klo 7 hevoskyydillä kohti Uurasta. Sillä tavoin pääsin Niemelään saakka, mutta lainehtiva meri tuli vastaan ja jatkoin veneellä Hannukkalan saarelle. Siitä alkoi kävelymatka Nokko-nimiseen rantaan, josta jälleen veneellä Uuraan saarelle Monolan kylään. Poikkessin siellä kahteen taloon kastamaan lapsen. Sain sieltä isännältä kyydin Uuraan satamaan. Tammikuusta huolimatta saarella ei ollut hitustakaan lunta. Pidín jumalanpalveluksen kansakoulun juhlasalissa, joka oli ääriään myöten täynnä sanankuulijoita. Sitten alkoivat tavanomaiset ristiäistoimitukset taloissa eri puolilla kylää. Tällä kertaa niitä ei kahdessatoista talossa. Kaikissa ristiäisissä lauloín tapani mukaan alussa ja lopussa. Se kysyi kurkun ja äänijänteitten kestävyyttä, mutta hyvin ne kestivät. Myöhäisen illan takia en lähtenyt kotiin, vaan yövyin saarella, tällä kertaa tullivartija Arvo Koukin talossa. Seuraavana päivänä matkustin laivalla Viipuriin ja sieltä taksiilla Johannekseen.

Tammikuun 3. päivänä oli ankara länsimyrsky. Vesi nousi korkealle tunkeutuen veljekset Wagerin sahan konehuoneeseenkin. Koneet pysähtyivät ja kun ne samalla hieroivat sähköä Johannekseen, sammuiivat sähkötkä kaikkialla. Saatiin olla pimeässä pitkän aikaa.

Tammikuun 16. päivä oli merkkipäivä Johanneksessa. Viipurin – Koiviston rata oli valmistunut ja ensimmäinen juna kulki Viipuriin. Käytimme tilaisuutta hyväksemme ja lähdimme matkaan. Vietimme päivän Viipurissa ja palasimme samalla junalla illalla Johannekseen. Matkustajia oli runsaasti. Tästä lähtien tulivat Viipurin matkat entisestään paljon helpommiksi.

Loppukuusta pidin kinkerit ensin Rokkalassa sekä sen jälkeen Kaislahdessa, jossa oli hovin tavan mukaista järjestää isot vieraspidot kinkerien loputtua. Vieraita oli runsaasti Viipuria myöten. Olin Ragnan kanssa liikkeellä ja matkaa tehtiin keskenämme hevoskyydillä. Hevonen oli nimismiehen takavarikoima, yhtäaikaa pirtukuorman kanssa. Se oli luovutettu pappilan vuokraaja Pekkasen huostaan. Pekkanen oli antanut hevoselle nimen Kanisteri. Se oli laihanoloinen, mutta terve ja hyvätapainen. Sillä ajelin paljonkin ennen kuin hankin oman hevosen. Kärryillä tuo kinkerimatkakkin tehtiin, sillä talvi-keleistä ei ollut tietoaakaan. Jo joulukuu oli ollut lämmin ja saaristolaiset olivat veneillä tulleet joulukirkkoon. Sellaista eivät vanhemmatkaan saarten asukkaat muistaneet koskaan ennen tehneensä. Talven tuntua saatiin vasta, kun helmikuun lopussa satoi sen verran lunta, että rekikelit alkoivat. Maaliskuussa oli tasaista kaunista talvea. Ei ollut pakkaa eikä suojakelejä, tiet kunnossa ja rekikelit mainiot. Huhtikuun alussa ne kuitenkin jo päättyivät.

Rovastipari Gummeruksen kultahäitä vietettiin hotelli Espilässä. Vieraita oli runsaat 30, sukulaisia muuten paitsi kanttori Heimola rouvineen, Ragna ja minä. Hääateria oli hieno niin kuin Viipurin arvostetulle hotellille sopiikin. Rovastin veljenpoika, kirkkohistorian professori ja sittemmin Tampereen piispa, esitti erään 1700-luvulta säilyneen hääpuheen. Enempää ohjelmaa ei ollut eikä tarvittu, kun Gummerusten – Pihkaloitten tunnettu veljessarja, muun muassa urheilu-Pihkala Tahko, oli kuulemma pitkästä aikaa jokseenkin täysilukuisesti koolla. Puheesta ei ollut puutetta ja suvun vaivana ollut heikkokuuloisuus toi siihen oman lisänsä. Piispan piti silloin tällöin intoa hillitä. Tilaisuuden jälkeen sukua tuli Johanneksen pappilaankin vierailleen samalla meillä pikkupappilassa.

Muisteluksia elämästä Johanneksessa

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kokoelmissa on nauhoitteina mm. Johanneksen murretta, esim. Karhulan kylässä 1891 syntyneen Hilda Lipposen muisteluksia. Sujuvaa ja hyvämuistista Lipposta haastatteli Jorma Rekunen 1962 Liedon Hyvättylässä.

Arkielämää Karjalassa

Päivässä syötiin kolme kertaa: kahdeksalta murkina, kahdeltatoista päiväruoka ja viiden-kuuden aikaan iltaruoka. Kahvia juotiin aamulla, kymmeneltä ja kuudelta, muistelee Lipponen.

Kaurakiisseliä, hapan-kaalia ja lanttupiirakkaa

Ruokamuistoista Lipponen mainitsee kaurakiisselin teon. Ensin vesi lämmitettiin, kaurajauhot ripoteltiin sekaan ja pantiin happanemaan yön yli.

–Ja sit akanat pois siilattii. Liemestä keitettiin puuro. Ja sit keitettii nii kauva ko se ol tarpeeks hyvä ja kypsä. Ja sit perreelle pöytää... annettii hiuka jäähtyy ja se tul sakijaks sellaseks, niiku tavalline puuro on. Ja siit voin kans syötii.

Hapankaali valmistettiin syksyllä. Pyttyn hakattiin kaalit happanemaan ja kun ne olivat tarpeeksi happamia, pantiin kaali kiehumään. – Lihhaa sekkaa kovast. Annettii kiehuu nii kauva ku olliit kumpanekkii kypsät.

Lanttupiirakka tehtiin ruisjauhokuoreen. Hakatut lantut pantiin kuoren päälle, ja piirakat uuniin paistumaan 1,5 tunniksi. Ne ladottiin päällekkäin ja pantiin pyyheliina päälle, että ne hautuivat pehmeiksi.

–Sit voin kans syötii. Ai ko se ol hyvää. Voin ja tuon nuore maijo kans ko syötii ni se ol nii hyvää et.

Riihessä puiminen

Viljat niitettiin käsin, ruis pantiin kuhilaille ja kaura kymmeniköille. Kun vilja oli sopivan kuivaa, se vietiin riiheen, jota lämmitettiin kaksi-kolme kertaa.

–Rihee määntii kahe-kolme aikaa. Ja puitii jyskytettii viljat irti ja myllyy ja kottii, laarii säästöö. Kaurat sit puitii käsikonneli. Kyl paljo puitii sitäviisiikiä jot sellasil keppilöil hakattii kauroi, jos kell ei olt konetta.

Myös hevoskiertoa Lipponen kertoo käytetyn, joskus samaa työtä ihmisvoimin, jolloin toinen kiersi ja toinen ajoi ulos. Oljet syötettiin lehmille.

Evakkoon

Evakkomatkojen Lipponen kertoo tapahtuneen yhtämittaisena kulkemisena; talvisodasta evakoitueessa yövyttiin Luumäellä ja päädyttiin Perniöön; sieltä Yliskulmalle, jossa asuttiin vapunpäivään asti. Sitten jouduttiin Paimioon Viksbergin kartanoon koko kesäksi. Välillä hän meni talviajaksi palvelusmatkalle Helsingin Pitäjämäelle, ja jälleen vappuna takaisin Paimioon omaistensa luokse.

– Ja sielt jatkettii matkaa sit Porrii. -- Ja syksyl 41 lähettii taas takasii Karjalaa. -- Se ol se elämä sellasta taivaltamista koko ajan, niije sottiä välil siel. Ja 44 lähettii taas takasii.

– Kaija Sipilä –

Lähde:

Kotimaisten kielten keskuksen nauhoitearkisto / 8a Varsinaiset kaakkoismurteet/Johannes

Hilda Sofia Lipponen Liedon Hyvättylässä 1980-luvun vaihteessa

”Ja puitii jyskytettii viljat irti ja myllyy ja kottii, laarii säästöö...”

Hilda Lipposen muisteluksiin ja äänityksestä tarkasti kirjattuun murteeseen voi perehtyä myös vuonna 1982 ilmestyneen Länsi-Kannaksen murrekirjan sivuilla. Hän oli yksi kolmesta johannekselaisesta kertojasta ja 23 sivun mittainen monipuolinen muistelmä on pitäjän murrenäytteistä pisin. Pertti Virtaranta on hänet todennut sujuvasanaiseksi, hyvämuistiseksi sekä asioista elävästi kertovaksi. Murrekirjan painos on pitkään ollut loppu, mutta sitä voi edelleen löytää antikvaareista ja kirjastojen varastoista.

Kirjat kävivät kaupaksi

12. lokakuuta järjestettiin Turun Karjalatalolla karjalaisten kirjojen kirppistapahtuma.

Mukana olivat mm. Johannes-Seura, Turun Karjala-Seura, Turun

Uusikirkko-kerho, Kuolemajärvi-säätiö sekä yksittäisiä myyjiä.

Kirjavalikoima oli laaja: paljon vanhaa tietokirjallisuutta, romaaneja ja jonkin verran runoteoksia. Toisaalta

esillä oli myös seurojen uusia julkaisuja, kuten kuolemajärveläisillä uusi teos Kuolemajärvi ei kuollutkaan. Vanhoista romaaneista Unto Seppäsen romaanit menivät nopeasti ostajien kasseihin,

mutta Laila Hietamiestä taitaa olla niin paljon jokaisella, että kysyntää ei näyttänyt tällä kertaa juurikaan olevan.

Talon emännät Raili Seppänen ja Helena Aro pitivät kahvilaa, ja tuoreet

pullat sekä kahvi maistuivat kirjojen tutkimisen, ostamisen ja vilkkaan haastelun ohella.

– Kaija Sipilä –

Johannes-Seuran hyväntuuliset myyjät Riitta Kukkonen, Hilikka Heinonen ja Arto Kesäläinen. Kuva: Kaija Sipilä.

Kuolemajärveläisten pöydän takana Tytti Sokura. Kuva: Kaija Sipilä.

Räisäläläistaustainen Sari Weckström ostopäätöstä harkitsemassa. Kuva: Soile Suomi.

Talvisotaa kansien välissä

Johannes-Seuran kirjastossa on kymmeniä teoksia, joissa talvisota on keskeinen aihe tai sen osuus sisällöstä on merkittävä. Olemme poimineet tällaisista kirjoista luettelon lehden palstoille. Se toivottavasti auttaa historian, poliittisen historian, henkilöhistorian harrastusta sekä kotiseututyötä eteenpäin. Listalta voi löytyä uusia tai unohtuneita tiedon lähteitä. Lähempänä asuvat ja liikkuvat voivat tutustua antiin toimiston auki ollessa tai tehdä kotilainoja. Kauempana oleville tämä voi antaa vinkkejä oman lähikirjaston käyttöön. Teillä on toivottavasti mahdollisuus hankkia luettelon kiinnostavia teoksia suoraan oman lähikirjaston hyllystä tai kaukolainoina. Tarvittaessa toimistolta saa yksittäisen teoksen ISBN-numeron eli tarkan tunnistein. Listalla ensimmäinen numero tarkoittaa sijaintia seuran kirjastohyllyssä.

Tekijä	Nimeke
2 Huuhka-Schadewitz, Meeri	Lottia luotiateessa
10 Halsti Wolf H	Talvisodan päiväkirja
39 Pakaslahti, Aaro	Talvisodan poliittinen näytelmä
44 Järvinen, Y.A.	Suomalainen ja venäläinen taktiikka talvisodassa
48 Kautto, Antero (toim.)	Puna-armeijan marssiopas Suomeen 1939
52 Öhquist, Harald	Talvisota minun näkökulmastani
54 Virtanen, Atos (koonnut ja julkaissut)	Salaiset keskustelut : eduskunnan suljettujen istuntojen pöytäkirjat 1939-1944
59 Löfberg, Aimo (toim.)	JR 12 : kirjeitä rintamalta 1939-1940
62 Metzger, Hans	Kolmannen valtakunnan edustajana talvisodan Suomessa
64 Käkönen, U.A.	Sotilasasiamiehenä Moskovassa 1939
69 Niukkanen, Juho	Talvisodan puolustusministeri kertoo
71 Tanner, Väinö	Olin ulkoministerinä talvisodan aikana
72 Virolainen, Johannes	Karjalaiset Suomen kohtaloissa
79 Kilpi, Eeva	Talvisodan aika : lapsuusmuistelmia
90 Lyytinen, A.E. et.al.	Koivisto ja Viipurinlahti 1939-44
115 Karhula, Impi	Näkymätön rengas : muistelmia talvisodasta
121 Alenius Kari ja Fält Olavi K. (toim.)	Talvisota kokemuksena
131 Laurila, Eero	Talvisota : Taipale – Kirvesmäki
138 Takala, Hannu	Karjalan museot ja niiden tuhoutuminen talvi- ja jatkosodassa
139 Ahokas, Osmo	Karjalan kannaksen evakuointi
262 Clerc, Louis ja Lintunen, Tiina (toim.)	Rintamalta ei mitään uutta? Talvisota historiallisen tutkimuksen kohteena 70 vuoden ajan
317 Laakso, Sirkka	Elämää edestakaisin : karjalaisten evakkotaival 1939-1944
338 Grönholm, Pertti et al. (toim.)	Elämää sotavuosien Turussa 1939-1945
342 Reponen, Kalervo	Etulinjoilla Summassa, Yläsommeessa ja Viipurinlahdella
352 Palmunen, Raine et al. (toim.)	Nainen sodassa : kotona ja rintamalla 1939-1945
396 Nieminen, Antti	Ysiykkönen : kertomus kivääristä
404	Siellä jossakin – täällä kotona – Paimiolaiset sodassa 1939-1945
408 Von Hertzen, Anna	E.E.Sillanpään Nobelin-palkinnon saanti ja Ruotsin-matka vv, 1939-40
437 Aittovaara, Martti...et al.	Hatjalahdelta Viipurinlahdelle
450 Sainio, Maire ja Toivo	Neljännesvuosisata lottatyötä Koivistolla
451 Kanervo, Pirkko	Jäi vain nimi sankarin
458	Vapautemme hinta Talvisodan 1939-40 sankarivainajien muistojulkaisu
462 Hilska,Martti V.	Koivistolaiset 1939

Talvisodan syttymisen muistotilaisuus 30.11. 2019 Lappeenrannassa

Karjalan Liiton valtakunnallinen Talvisodan syttymisen muistotilaisuus on Maasotakoululla Lappeenrannassa 30.11.2019 klo 13.30–16. Tilaisuudessa puhuu Puolustusvoimain komentaja kenraali Timo Kivinen.

Ilmoittautuminen 22.11. mennessä Karjalan Liiton toimistoon. Tilaisuuden edellä klo 10 Karjalaisen kansan messu Lappeen kirkossa tai liturgia Lappeenrannan ortodoksisessa kirkossa.

Talvisota ja evakkoon lähtö 80 vuotta

Voiko viidakon laki palata? Talvisodan varjo Suomen ja Euroopan yllä

to 28.11. klo 18 Paimiosali, Paimion kaupungintalo, Paimio Emeritus suurlähettiläs Hannu Himanen

Hannu Himanen jäi keväällä 2017 eläkkeelle ulkoministeriöstä 40-vuotisen uran jälkeen. Hän toimi viimeksi Suomen Moskovan suurlähettiläänä ja on eläköidyttyään usein nähty Venäjän asioiden asiantuntijana TV:n ajankohtaislähetyksissä. Himanen julkaisi v.2017 paljon huomiota herättäneen kirjan Lanttä vai itää- Suomi ja geopolitiikan paluu.

Pääsymaksu 5 €

Paimion kaupungin kulttuuriavustus.

JOHANNES-SEURAN PERINTEINEN TALVIRISTEILY: TURKU – TUKHOLMA – TURKU

❄ ❄ ❄ ❄

M/S Baltic Princess sunnuntai 26.1. – maanantai 27.1.2020

❄ ❄ ❄ ❄

Kuva:
<https://www.tallinksilja.fi/>

Risteilyn hinta: 70 €/hlö 2 hengen A-hytti, 90 €/hlö 1 hengen A-hytti, 72 €/hlö 1 hengen B-hytti, 80€ hlö 2 hengen A-premium hytti, 115€/hlö 2 hengen De Luxe- hytti

Hintaan sisältyy:

Tervetulomalja – Meriaamiainen – Yhteinen tilaisuus – Merilounas – Pullakahvit

Ohjelmassa mm. filosofian tohtori, tietokirjailija Pirkko Kanervo luennoi ja alustaa keskustelun aiheena ”Olisiko Suomi voinut välttää talvisodan ja säilyttää Karjalan?” Laivan ohjelmassa mm. tangokuningatar Heidi Pakarinen & Karavaani tanssittavat.

Ilmoittautumiset ja maksu 20.12.2019 mennessä

Maksu Johannes-Seuran tilille TOP Kaarina IBAN: FI87 5710 8350 4278 97 BIC: OKOYFIHH. Merkitse viestikenttään maksamiesi osallistujien nimet.

Ilmoittautumiset ja tiedustelut:

Sari Auvainen puh. 040-747 4431 klo 20 jälkeen, e-mail. sariauvainen@hotmail.fi

Pekka Teräväinen puh. 0400-432 668, e-mail: pekka.teravainen@pp.inet.fi

Lähtö risteilylle sunnuntaina 26.1.2020 klo 20.15 M/S Baltic Princess. Kokoontuminen Tallink Siljan terminaaliin viimeistään klo 19.30. Risteilyohjelma ja oma ohjelma jaetaan terminaalissa. Paluu Turkuun on 27.1.2020 klo 19.15.

TERVETULOA!

Johannes-Seura ry • Ohjelmatoimikunta

Koivusen kauppa Metsäkylässä

Lehden lokakuun numerossa oli Jukka Johanssonin juttu muistojen täyttämältä kävelyltä Vaahtolan Metsäkylässä. Mukana oli kuva rakennuksesta ja varmennusta kaipaava kysymys, onko kuvassa entinen Koivusen kauppa. Toimitukseen on saatu asiasta kaksi yhteydenottoa ja sen myötä lisätietoa tilanteeseen.

Jorma Hanhiala viestitti äitinsä Toini Hanhialan hallussa olleen tuosta rakennuksesta kaksi kuvaa, molemmat 1980-luvulla otettuja ja molemmissa takana maininta Koivusen kauppa. Toini Hanhiala oli kaupan palveluksessa ainakin sen muutettua Paimion Vistalle, ehkä jo Johanneksenkin vuosina. Joten tältä osin rakennuksen menneisyys saa vahvistuksen.

Mielenkiintoinen lisä tähän tuli pari päivää sitten Aaro Ala-Outisen soitosta. Hän totesi, että paikka on oikea, mutta rakennus ei ole alkuperäinen kaupparakennus. Metsäkylän rakennuskanta tuhoutui talvisodan vetäytymisvaiheessa ja sen myötä myös 1930-luvun kauppa. Johannekselaisten tullessa takaisin syksyllä 1941 paikalla oli venäläisten toimesta siihen tehty tai siirretty rakennus. Ala-Outisen oma koti on ollut kaupan naapurissa, välissä vain yksi talo, joten vanha liike tuli tutuksi lapsuusvuosina.

Siellä asioivat myös Hackmanin lapset Henry ja Doris – varsinkin samankäisen Doriksen kanssa hän oli paremmin tuttu. Heitä näki sekä kyläkäynnillä että kaupassa. Ala-Outinen muistaa Koivusen kaupanoven molemmilla puolilla olleet suuret näyteikkunat.

Johannes-historiasta löytyy Mikko Niemisen muistelmaluista Johannekseen takaisinvaltauksen jälkeen. Kunnantoinmiston hän kertoo sijoittuneen ensin Metsäkylään venäläisten tekemään rakennukseen, josta se siirtyi muutaman viikon jälkeen saman kylän alueella palamatta jääneeseen huvilaan. Kauppojen paluusta hän kertoo myös ja Ida Koivusen kauppa oli toimintaansa jatkavien joukossa, avattiin viimeistään vuoden 1942 puolella. Tämä tuntuisi vahvistavan sen, että tuosta palaneen tilalle nousseestakin tuli Koivusen kaupparakennus ja tietomme asioiden kulusta karttui. Lukijoiden mahdollista lisätietoa ja omia kokemuksia kaupan vaiheilta otetaan toki edelleen vastaan.

– Hannu Rastas –

Päättilän ja Kaislahden koulupiirien tapaaminen Johannesjuhlilla

Tilaisuuteen varattu luokkahuone täyttyi koulupiiriläisistä ja heidän jälkeläisistään niin, että piti hakea tuoleja lisää. Tapaaminen aloitettiin perinteisesti Sutamaa-laululla. Poisnukkuneita kunnioitettiin pitämällä hiljainen hetki. Muisteltiin myös menneitä ja keskusteltiin muistojen ja vanhojen valokuvien tallentamisesta jälkipolville. Sinkkosen Kari esitteli tekemäänsä Johannes-vaakunalla koristettua puukkoaan.

Tavataan viimeistään ensi vuonna Johannesjuhlilla.

Tervetuloa pikkujoulujuhliin.

Hyvää joulun odotusta, toivottaa Arto

Juhlavuoden kirjoituskilpa

Johannes-Seuralla on juhlavuosi ja lehtemme täyttää samoja tasavuosia ensi kesänä.

On erityisen hyvät perusteet järjestää monipuolinen kirjoituskilpa. Aihe on vapaa, samoin kirjoituksen pituus tai tyyli. Voit rustata runoakin tai liittää mukaan kuvia, piirroksia mielesi mukaan.

Kirjoittajille on kaksi sarjaa:

1. nuoret vuonna 2000 tai sen jälkeen syntyneet
2. ikinuoret viime vuosituhannella syntyneet, yläikärajaa ei ole

Kirjoitukset pyydämme toimittamaan 15.2.2020 mennessä. Toimitus sähköpostilla johannesseura@elisanet.fi tai postitse Johannekselainen Myllytie 1 21500 Piikkiö. Merkitse viestiin tai lähetykseen ”Kirjoituskilpa” sekä sarjatie ja laita mukaan yhteystietosi.

– Lehtitoimikunta –

Johannes-Seuran pikkujoulu Piikkiön Pontelassa 8.12.2019

Johannes-Seuran pikkujoulua vietetään
Piikkiön Pontelassa sunnuntaina 8.12. 2019 alkaen klo 16.00.

Ohjelmassa joulupuuro, kakkukahvit, jouluista ohjelmaa ja arpajaiset.
Pikkupaketti mukaan pukin konttiin ja arpajaisvoitoksi.

Lipun hinta 15.00 € sisältää tarjoilun.

Tervetuloo!
– Johannes-Seura –
Ohjelmatoimikunta

Johannes-Seuran joulukahvitilaisuus

maanantaina 16.12.2019 klo 12–17 seuran toimistolla,
Myllytie 1 Piikkiö. Tervetuloo!

Uuraan saariston joulujuhla

Lauantaina 14.12.2019 alkaen kello 13.00, Karjalatalo, Helsinki

Kello 13.00 joulubuffet ja musiikkia Ravintola Karelian ”tilaussalissa”; 20 € (käteismaksu).

Juhlan taiteilijana harmonikkataiteilija ja laulaja **Timo-Juhani Kyllönen**.

Kello 14.00. Karjalatalon Yläsali, ohjelmallinen juhla, kahvitarjoilu, taiteilijan soittoa ja laulua, ”arvuuttelua”, arpajaiset,
JOLUPUKKI, Pieni paketti pukinkonttiin.

Tervetuloa yhteiseen perinnejouluun!

– Uuras-Kilta ry –

Simo Hörkön Sukuyhdistyksen ja Hörkön sukuseuran Pikkujoulu Lauantaina 16.11.2019 klo 13.00 Johannes-Seuran toimistolla Myllytie 1, Piikkiö

Tapahtuman aiheena on joulu 1939. Muistellemme ensimmäistä joulua evakko-
paikoissamme. Samalla nautimme joulupuuroa ja torttukahvia.

Tarjoilun vuoksi ilmoittautumiset mielellään tiistaina 12.11. mennessä:

Eira Laiho, puh. 040-512 9135 tai eira.k.laiho@gmail.com,

Soile Suomi, puh. 050-342 7600 tai soilemarja@gmail.com

Tervetuloa!

Saarelaisten pikkujoulu 14.12. Johannes-Seuran toimistolla

Pikkujoulua vietetään lauantaina 14.12. klo 13.00 Johannes-Seuran toimistolla. Joulupuuro ja kakkukahvit. Tuo pieni paketti
pukin konttiin. Ilmoittautumiset (tarjoilun takia) Liisa Katajaiselle puh 040-7410 425 maanantaihin 9.12. mennessä. Tervetuloa!

Karjalaiset Piikkiössä

Avoin teemailta Pontelassa.To 21.11. klo 18 – 20.

Tule kuulemaan ja muistamaan.

– Piikkiö-Seura –

Haluan olla mukana joulukuun Johannekselaisessa julkaistavissa joulutervehdyksissä.

Tiedot toimitettava marraskuun aikana toimistoon tai lehtitoimikunnalle. Tiedot
voi laittaa myös sähköpostitse osoitteeseen: johannesseura@elisanet.fi.

Nimi:

Osoite:

.....

.....

Maksu 3 € suoritetaan käteisellä seuran toimistossa ()

Peritään vuoden 2020 lehtilaskun yhteydessä ()

Joulutervehdys voimassa toistaiseksi,
maksu lehtimaksun yhteydessä ()

Kirjoitathan selkeästi, mieluummin isoin kirjaimin.

Johannekselainen

Johannekselainen ilmestyy 9 kertaa vuodessa

Kustantaja ja julkaisija:

Johannes-Seura ry

Toimisto:

Myllytie 1 (Kirkonkulma) 21500 Piikkiö, puh. 02-4795 118

Avoinna: keskiviikkoisin klo 12-17 sekä kuukauden ensimmäisenä
ja kolmantena arklauantaina klo 10-15. (ks. sivu 2)

www.johannes.fi

sähköposti: johannesseura@elisanet.fi

Päätoimittaja:

Hannu Rastas, Saksantie 89, 21500 Piikkiö

Puh: 050-3541 363

Sähköposti: hannu.rastas@dlc.fi

Lehtitoimikunta:

Marjatta Haltia, Liisa Katajainen, Sari Scimone, Kaija Sipilä

ja päätoimittaja.

Lehden toimittajat:

Kaikki lukijamme, johannekselaiset ja heidän ystävänsä.

Ilmoitushinnat: 0,55 €/palstamm (perusteena 4-palstainen sivu,
palstan maksimileveys 70 mm).

Säännöllisistä jatkuvista ilmoituksista alennus.

Kuolinilmoitukset:

- korkeus < 10 cm = 80 €

- korkeus enintään 10-15 cm = 100 €

Kiitosilmoitukset: 5 €.

Tilaushinnat vuonna 2019:

Vuosikerta (9 lehteä) 30 € Suomi ja Ruotsi, muut maat 35 €.

Lisänumerot 3 €/kpl + mahdolliset toimituskulut.

Piikkiön Osuuspankki FI54 4714 1020 0595 46.

Toimituksellinen aineisto:

Lukijoiden kirjoituksia ja kuva-aineistoa otetaan muokattavaksi
julkaisemista varten tai julkaistavaksi sellaisenaan.

Vastuu ja päätökset julkaisemisesta ovat toimituksen. Julkaisemisen
jälkeen alkuperäiset kuvat palautetaan,
muu aineisto pyydetään.

Vastuu ilmoituksista:

Puhelimitse annettuihin ilmoituksiin sattuneista virheistä lehti
ei vastaa. Ilmoituksen poisjäämisestä tai muusta julkaisemisesta
sattuneesta virheestä lehden vastuu rajoittuu enimmillään
ilmoituksesta maksetun hinnan palauttamiseen.

Taitto: Esa Haltia

Sata-Pirkan Painotalo Oy

Autokorjaamo Testipiste oy

Hallimestarinkatu 22
20780 KAARINA

autokorjaamo m.hiiri
testipiste

Puh. (02) 243 5585

Faksi (02) 243 5100

Gsm (0400) 824 767

markku.hiiri@testipiste.fi